

מעִינות הלוי

גליון חידו"ת

מב"ק מרן רבינו 'בעל שבט הלוי' זצוק"ל
ומב"ק מרן רבינו 'בעל מחשבת הלוי' זצוק"ל
ומב"ק מרן רבינו שליט"א

ראש השנה תשפ"ב

גליון א' – ש"ב

פניי המעיין

ותדר נדר ותאמר ה' צב-אות.

(שמואל א' - א' י"א - הפטרת יום א' דר"ה)

ארז"ל בברכות (ל"א ע"ב), א"ר אלעזר מיום שברא הקב"ה עולמו לא ה' אדם שקרא להקב"ה צב-אות עד שבאת חנה וקראתו צב-אות, אמרה לפניו חנה, רבש"ע, מכל צבאי צב-אות שבראת בעולמך קשה בעיניך שתתן לי בן אחד וכו'.

ובמהרש"א שם הקשה, דהא גם לפני זה מצינו תואר צב-אות, וכתב, דחנה היתה האדם הראשון שקראו להקב"ה כן, וצריך תבלין מה הענין בזה.

ויראה לענ"ד, דצב-אות מתפרש צבא מעלה מלאכים ושרפים וכו' ע"ד שארז"ל אות הוא בצבא מעלה (עי' בחגיגה ט"ז ע"א ובמהרש"א), אבל האמת שרצונו לומר גם צבא מטה - ישראל הקדושים ונשמותיהן הטהורות ע"ד כ' יצאו כל צבאות ה' מארץ מצרים (שמות י"ב מ"א), ועד עכשיו לא נקרא הקב"ה צב-אות אלא ע"ש צבאות מעלה, אבל חנה בקשה להמשיך נשמה מאוצר הנשמות שנקרא גוף לבנה הקדוש, וקראה לנשמות - צבאות, וע"ש זה נקרא הקב"ה ה' צב-אות, וזה לא נשמע עד עכשיו.

*

ובזה בארתי בפסוקי מלאכי (פרק ג'), שכופל ושונה בפרק זה שם הקודש הו"ה צב-אות עשר פעמים, ובהדגשה יתרה נאמרה נבואה בלשון זו, הנני שולח מלאכי וגו' אמר ה' צב-אות, והיו לי אמר ה' צב-אות, כי הנה היום בא וגו' אמר ה' צב-אות אשר לא יעזב להם שרש וענף ביום אשר אני עשה אמר ה' צב-אות, ועוד ועוד, והלא דבר הוא.

דהנה ארז"ל (בעבודה זרה ה' ע"א ועוד וברש"י שם) דאין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף וזה תנאי בל יעבור לביאת משיח צדקינו, וא"כ כשהנביא מלאכי מדבר מימים שקודם ביאת משיח צדקינו, ומשליחות אלי' זל"ט לפני בוא יום ה' הגדול והנורא, וזה בזכות התורה זכרו תורת משה עבדי וגו' (פס' כ"ב כ"ג), מרמז לנו הנביא רמז גלוי ועצום שחוזר ושונה כו"כ פעמים אמר ה' צב-אות, כאומר שכל זה יהי רק כשהקב"ה אפשר לו שיקרא עצמו ה' צב-אות ע"ש שכל צבאות ה' כבר יצאו מאוצר הנשמות ובשלמותן כאשר ה' ביצי"מ ביציאת כל צבאות ה', והבן זה היטב.

דעו נא בני
וכל יוצאי
חלצי, כי אין
לנו סיור רק
התורה הזאת,
היא חיינו
ואורך ימינו,
ובה תחזיקו,
כי היא סם
חיים
למחזיקים
בה... בדרך
המיוחד לנו
ידיעת התורה
וההלכה,
ובקשת אמת
לדעת עומק
תוה"ק לפי
כחינו
הדלים...

אל תרבו תדברו גבוהה גבוהה יצא עתק מפיכם

(שם א' - ב' ג')

ידוע כי גסות הרוח ולשה"ר הם תרי רעין דלא מתפרשין ושויים היינו גסות וגאווה כדרשתם (ערוכין נ"ה ע"א) עה"פ לא בשמים הוא (דברים ל"ב) שלא תמצא תורה בגסי רוח, והיינו, שתו בשמים פיהם ועי"ז לשונם תהלך בארץ. וביתר ביאור, כי רואים אנו הרבה פעמים שמדברים כאלו לכבוד שמים אבל מתחת לזה מסתתרת פניה שלא לש"ש, או לשם קנאה או לשם מחלוקת, רק הכל מעוטף כאלו באיצטל של שם שמים, והיינו שתו בשמים פיהם - עושים כאלו מכוונים לשם שמים, אבל לשונם באמת תהלך בארץ - כלשון הרע סתם, ושו"ר כעין זה בתפלה למשה שם.

ועי"ז רמזה חנה בתפלתהאל תרבו תדברו גבוהה גבוהה יצא עתק מפיכם כי א-ל דעות ה' ולו נתקנו עלילות, כי אם מרבים לדבר גבוהות לבסוף יוצא עתק מפייהם ר"ל לשון סרה לדבר על ה' ועל ישראל, ואע"פ שאומרים שמדברים הם גבוהה ור"ל לשם שמים אבל א-ל דעות ה' הוא היודע וְעַד לשקול דעות בני אדם והשוקף אל לבותם, ולו נתכנו עלילות - דהיינו שכל מעשי בני אדם נמנים לפניו. ועי"כ יש שם קרי וכתוב, דהכתוב ולא נתכנו והקרי ולו נתכנו, כי הוא הבוחן ב"ה אם לו נתכנו ר"ל לשמו יתברך בלתי לה' לבדו, או לא נתכנו ח"ו.

כה אמר ה' מוצא חן במדבר עם שרידי חרב הָלוֹךְ להרגיעו ישראל. (ירמ' ל"א א' - הפטרת יום ב' דר"ה)

בגמ' מכות (כ"ד ע"א), וכן בילק"ש ירמ' (רמז שי"ג), א"ר יוסי ב"ר חנינא, ארבע גזרות גזר משה רבינו על ישראל באו ארבעה נביאים ובטלו, וכו' משה אמר ובגוים ההם לא תרגיע (דברים כ"ח ס"ה), בא ירמ' ובטלה - הלוך להרגיעו ישראל, וכו'.

הנה חלילה לחשוב שנביאי ה' הצדיקים בטלו אפילו הגה אחד שבתורה, ואם אמרו אלה המצות (ויקרא כ"ז ל"ד) מכאן שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה (שבת ק"ד ע"א) מכ"ש שאין לבטל דבר מנבואת משה רבינו מעתה.

והביאור בזה דבאמת לא בטל מה שבא משה רבינו ואמר ובגוים ההם לא תרגיע - דמשה אמר (דברים כ"ח ס"ד ס"ה) והפיצ' ה' בכל העמים וגו' ועבדת שם אלהים אחרים וגו' עץ ואבן, ובגוים ההם לא תרגיע, בודאי אם מתערבים בגוים ועובדים לעי"ז שלהם ברית כרותה שלא יבאו לידי הרגעה, אבל אין זה סוף פסוק, כי

ודבר זה יהי'

לי לזכות

צעולם

העליון,

וצפרט אס

יזכירו תמיד

דצרי הלכה,

אגדה,

והתעוררות

הגדפסים

בספרי שצט

הלוי הלכה

ודרוש, ומה

שעדין

בכתובים, וכן

שבת בשבתו

בעת רעוא

דרעוין, וזזה

מתקיים

מכדלו בחיים

וכו'.

(מתוך האוואה הק')

לא נתנו עונשים ותוכחות האלה דרך נקמה, אלא דרך התעוררות, ואם ראה הקב"ה ריבוי היסורים לישראל וחלק מכלל ישראל בעו"ה נאבד מאתנו בחטאנו ונשארים מעט מהרבה, שוב הזמן להרגיע לישראל לחזקם בדרכם למצא דרך הנכון לחזור אל התורה ברחמים, והיינו הלך להרגיעו ישראל, ולמי - לעם שרידי חרב, כי לדור שרידי חרב הדרך להרגיעו ולחזקו, וגם נצח ישראל לא ישקר (שמואל א' - ט"ו כ"ט), כי בהם יתקיים נצחיות עמינו הקדוש.

קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה מאנה להנחם על בני' כי איננו, שמוע שמעתי אפרים מתנווד יסרתני ואָסר כעגל לא למד, השבני ואשובה כי אתה ה' אלקי (ירמי' ל"א י"ד - י"ט)

וביאור כפילת הלשון, חדא שהיא מבכה על בניה כפשוטו שיצאו בגולה, אבל עיקר בכיתה שמאנה להנחם על בניה - שאי אפשר לנחם אותה כלל, על בניה שאבדו לה שנתערבו בגוים או שירדו מן הדרך שלה ומתנהגים ככל הגוים בית ישראל, ורחל כידוע מרמזת על כנסת ישראל שכינה הק'. והתשובה ג"כ בכפלים, מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה כי יש שכר לפעלתך נאם ה' ושבו מארץ אויב זה הנוגע מגלות הגוף, והוסיף עו"פ ושבו בנים לגבולם אם לשיבת הגוף כבר אמור, אלא ר"ל כנ"ל, דלבסוף כל האבודים לתורה ויראה ע"כ ישובו לגבולם גבול התורה והקדושה.

ואיך יתכן זה. כתיב אח"כ שמוע שמעתי אפרים מתנווד יסרתני ואָסר כעגל לא למד, והיינו כשהקב"ה יראה שאין חוזרים בתשובה דאיתא בסנהדרין (צ"ז ע"ב) דבלי תשובה אין נגאלין אלא הקב"ה מעמיד להם מלך קשה כהמן והיינו מתנווד, ואוסר - ע"י יסורי הגלות השונים. אבל כנסת ישראל אינה מסתפקת בזה, וקוראת להקב"ה השבני ואשובה כי אתה ה' אלקי, והוא ע"ד ארז"ל סנהדרין (ק"ה ע"א) שזה מטענת כנסת ישראל, שהקב"ה כביכול הוא יתחיל להכניס בנו רוח תשובה ע"ד השיבנו ה' אליך ונשובה (איכה ה' כ"א), וזה נמי השבני ואשובה כי אתה ה' אלקי, נשמתנו ממך, ובידך להטות רוחנו לטובה, אם תראה שלא יהי' קץ לגלותינו ופדות נפשנו בלי זה.

ב'שתי וגם נכלמתי כי נשאתי חרפת נעורי, הבן יקיר לי אפרים אם ילד שעשועים כי מדי דברי בו זכר אזכרנו עוד - רחם ארחמנו נאם ה'. (ירמי' ל"א י"ז-י"ט)

איתא ברז"ל דמי שחטא הרבה בנערותו זה תיקונו, שיהי' לו בנים וירבה דמות העליון בגופים כשרים ויגדל אותם על התורה והיראה, כי בזה נותן נפש תחת נפש, והיינו דסמך אחרי בשתי ונכלמתי כי נשאתי חרפת נעורי, הבן יקיר לי אפרים.

ומש"כ אם ילד שעשועים, ולכאורה הו"ל שהוא ילד שעשועים, אלא דקרא קאמר מתי יקיר לי אפרים, אם כשהיה ילד התחיל לעשות אותו ילד שעשועים, ר"ל ילדי תורה ע"פ לולי תורתך שעשעתי וגו' (תהלים קי"ט צ"ב), ושוב זכור אזכרנו קאי על האבות הבע"ת, דע"י ילדים כשרים שלהם רחם ארחמנו נאם ה'. כתשובת המשקל על אבות שטעמו טעם חטא ונתנו נפש תחת נפש החזירו לקדושה מה שאבדה ע"י חטאותם. דין — ואם יתנהג המשפט עפ"י מדה"ד, וימצא את עומק הדין, מי יעמוד לפני עוז אפך בדין — אמנם ע"י חסד ואמת יקדמו פניך ויזכו בדין.

מעין הדרוש

ובכן תן פחדך ה' אלקינו על כל מעשיך

המתבונן בסדר התפלה בימים נוראים אלו, יראה שעיקרה בנוי בתחינה ובקשה שיתגלה כבוד שמים, וזהו שאנו מרבים להתפלל, ובכן יתקדש, ובכן תן פחדך, ובכן תן כבוד, ובכן צדיקים יראו וישמחו וכו' כי תעביר ממשלת זדון מן הארץ, מלך על כל העולם. וכן ידוע הא דאיתא בתיקוני זוהר (תקון ו') על אלו שמרבים להתפלל על הצרכים הפרטיים, כולו צווחין בצלותין ביומא דכפורי ככלבים הב הב לנו מזוני וסליחו וכפרה וחיי כתבתו לחיים.

והנה הטור בסימן תקפ"ב כתב ביאור הכוונה של ובכן תן פחדך וכו', וז"ל, ובכן, לשון המקרא הנאמר באסתר המלכה (אסתר ד' ט"ז) ובכן אבא אל המלך וגו', לפי שהוא עתה יום הדין ואנו באין לפני מנ"ה הקב"ה, וכתב עוד, שתיבת בכן עולה ע"ב, רמז לשם של ע"ב ושם של ד' מתגלגל בצירופו ע"ב, עכ"ד. והנה אין לנו עסק בנסתרות, אבל אמרתי להתבונן בדבריו שכתב, שתיבת ובכן לשון המקרא הנאמר באסתר המלכה, והנה שם בפסוק כתיב, לך כנוס את כל היהודים הנמצאים בשושן וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו שלשת ימים לילה ויום גם אני ונעורתי אצום כן, ובכן אבוא אל המלך אשר לא כדת וכאשר אבדתי אבדתי.

דהנה כל מטרת הבריה ה' שיכירו כל יושבי תבל בכבודו ית"ש יספרו עוזו וירוממוהו, כדאיתא במשנה (אבות פ"ו מ"ב) כל מה שברא הקב"ה בעולם, לא בראו אלא לכבודו, שנאמר (ישעי' מ"ג ז') כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו. ואין הכוונה של כבוד במובן האנושי - תכלית הבריה היתה שיכירו וידעו כל באי עולם שה' הוא האלקים בשמים וגם בארץ, כמו שנאמר (בראשית ב' ד') אלה תולדות השמים והארץ בהבראם ביום עשות ה' אלקים ארץ ושמים, היינו שבריא שמים וארץ היתה לתכלית שיכירו הכל על עשות ה' אלקים ארץ ושמים, ע"ד שאמרו חז"ל במס' חולין (דף ט'): דרש רבי חנינא בר פפא, יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו, פסוק זה שר העולם אמרו, בשעה שאמר הקב"ה למינהו באילנות, מיד כל אחד ואחד יצא למינו, פתח שר העולם ואמר יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו, ע"ב. ובתוס' שם כתבו ששר העולם הוא מלאך מט"ט. **ובזה** פירשתי הפסוק (זכריה י"ד ט') והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד. והתחבטו המפרשים בכוונה של ושמו אחד, ונאמרו בו דברים נשגבים.

וי"ל בפשטות הדברים, כי כל הבריה כולה צרופה משמותיו של הקב"ה, כידוע מספר יצירה שכל העולם נברא בשמותיו של הקב"ה פנים ואחור וכו', שאין לנו מושג בזה, אבל לעתיד לבא כשיכירו וידעו כל יושבי תבל שאתה בראתם ואתה יצרתם, אז יהי' להם השגה במלכותו ית"ש, או אז יהי' ה' אחד ושמו אחד, שידע כל פעול וכל יציר שה' אלקי ישראל אחד יחיד ומיוחד, ויכירו בכל הבריה את שמותיו ית"ש וזו יהי' גם שמו אחד.

והנה בזה היום ראש השנה שבו מתחדשת הבריה ומתחדש המלוכה בכל שנה ושנה, זה היום תחילת מעשיך, ובו ביום דן הקב"ה את בריותיו על מעשיהם, הלא בראשית יפקדוהו, האם במעשיו שעשה גרם להרבות כבוד שמים או ח"ו להיפך, וכשעסק בתורה או בקיום המצוות ומעשים טובים, האם עשה די וחשב בכל מעשיו לכבוד שמים.

ומי האיש שאינו ירא ורך לבב מלומר זכיתי לבי, ותאחזנו פלצות בעמדו לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה ליתן דין וחשבון על מעשיו, על כן אנו מתחילים תפלתנו בלשון ובכן תן כבוד וכו', בבחינת ובכן אבוא אל המלך אשר לא כדת, כי מה אסתר המלכה שהתכוננה שלשת ימים לילה ויום לא אכלה ולא שתתה היא ונעורתי, עם כל זאת כשהגיע הזמן אמרה, ובכן אבוא אל המלך אשר לא כדת, כמו כן אנו בשפלות מעשינו, אין אנו יכולים לומר שעשינו כל מה שמוטל עלינו, ולהביא ליד כך שכל מעשה הברואים יהיו לכבוד שמים, אבל אתה השי"ת ברוב רחמיך תן פחדך, תן כבוד וכו'.

ועתה כאשר אנו עומדים כעת ביום הדין הגדול כשכל באי עולם עוברים לפניו לדונם, והמקטרגים מרבים לקטרג ועל כן היא זמן ועת קשה מאוד, אמנם השי"ת ברוב רחמיו נתן לנו היום מצוה גדולה של תקיעת שופר, אשר בכוחה לבלבל את השטן ולעכב את המקטרגים וכן איתא בגמ' (ריה ט"ז). אמרו לפני זכרונות כדי שיבא לפני זכרונם לטובה, ובמה בשופר. - אמנם תקיעת שופר לעצמה אין לה די כח, רק בצירוף הלב נשבר שבתוך חדרי לבבות ישראל פנימה, כאשר יתבאר להלן.

דוד המלך במזמור התשובה (תהילים י"א ט) מבקש, זבחי אלקים רוח נשברה לב נשבר ונדכה אלקים לא תבזה. וי"ל בכונות הדברים, ידידו מש"כ הרמב"ן עה"פ (שמות כ"ב י"ט) זבח לאלהים יחרם בלתי לה' לבדו, וז"ל, ויש בכאן עוד בדרך הזה סוד עמוק, יובן ממנו ענין הקרבנות, ויכול המשכיל לדעתו ממה שכתבנו במקו"א (לעיל ה ג), ואונקלוס רמז לו בכאן [שתירגם, אלן לשמא דה' בלחודוהי], ועוד נרמזו אנחנו בתו"כ (ויקרא א ט), ע"כ.

ובתחילת פרשת ויקרא האריך הרמב"ן, וז"ל שם (ויקרא א ט), ועל דרך האמת יש בקרבנות סוד נעלם, תכנס בו ממה שאמרו רבותינו בספרי (פנחס קמ"ג) ובסוף מנחות (ק"י), אמר שמעון בן עזאי בא וראה מה כתיב בפר' הקרבנות, שלא נאמר בהם לא איל ולא אלקיך ולא אלקים ולא שדי ולא צבאיות, אלא יו"ד ה"א שם המיוחד, שלא ליתן פתחון פה לבעל דין לחלוק וכו', ובתחלת תו"כ (פ"ב ב) רבי יוסי אומר כל מקום שנאמר קרבן, אמור ביו"ד ה"א, כי בפרשת קרבנות לא נאמר לא איל ולא אלקים, עכ"ל.

והנה ידוע שהקרבנות באים לכפר רק על שוגג ולא על מזיד, ולפי זה יש לומר בטעם שלא נזכר בקרבנות שם אלקים, כי כבר האריך הרמב"ן (שם) בטעם הקרבנות וכתב, בעבור שמעשי בני אדם נגמרים במחשבה ובדבור ובמעשה, צוה השם כאשר יחטא יביא קרבן, יסמוך ידיו עליו כנגד המעשה, ויתודה בפיו כנגד הדבור, וישרוף באש הקרב והכליות שהם כלי המחשבה ותאוה, והכרעים כנגד ידיו ורגליו של אדם העושים כל מלאכתו, ויורוק הדם על המזבח כנגד דמו בנפשו, כדי שייחשוב אדם בעשותו כל אלה כי חטא לאלקיו בגופו ובנפשו, וראוי לו שישפך דמו וישרף גופו, לולא חסד הבורא שלקח ממנו תמורה וכפר הקרבן הזה שיהא דמו תחת דמו, נפש תחת נפש, וראשי אברי הקרבן כנגד ראשי אבריו, עכ"ל.

ומכיון שהקרבנות מכפרים רק מצד חסד הבורא שלקח ממנו תמורה וכפר הקרבן הזה שיהא דמו תחת דמו נפש תחת נפש וכו', אשר על כן כל הכפרה היא רק מצד מידת הרחמים שנרמז בשם יו"ד ה"א, אבל מצד מידת הדין שנרמז בשם אלקים, אין האדם ראוי שיקובל קרבן תמורתו, ולכן מכפר רק על השוגג ולא המזיד, כי החוטא במזיד איננו ראוי לחסד ה' שיוכפר לו.

וכל זה כשכא לכפר על עוונות על ידי קרבן, אבל מי שבא ומתנפל אל ה' בלב נשבר ונדכה על עוונותיו, מתכפר לו גם על המזיד, דאמרו רז"ל במס' סוטה (דף ה:) בא וראה כמה גדולים נמוזי הרוח לפני הקב"ה, בשעה שביהמ"ק קיים אדם מקריב עולה שכר עולה בידו, מנחה שכר מנחה בידו, אבל מי שדעתו שפלה מעלה עליו הכתוב כאילו הקריב כל הקרבנות כולם, שנא' זבחי אלקים רוח נשברה, ולא עוד אלא שאין תפילתו נמאסת שנאמר לב נשבר ונדכה אלקים לא תבזה, ע"כ.

ומעתה י"ל בכונות המקרא זבחי אלקים רוח נשברה וגו', שיש אופן שהקרבן והזבח יה' לשם אלקים, והוא על ידי רוח נשברה, כי אם הוא לב נשבר, ולא רק נשבר לבד, אלא גם נדכה, שהיא שביירה אחר שביירה, שבתוך תוכו הוא כתיב ונדכה לגמרי מחמת חטאיו עד שהוא כמו בריה חדשה, ואז הקריב עצמו במסירות נפש ממש, לא כקרבן על המזבח שבא נפש תחת נפש, כי על ידי שביירת לבבו הוא מקריב את עצמו, קרבן כזה "אלקים" לא תבזה, גם מדת הדין לא תבזה מי שבא עם לבבו הנשבר והנרכה לגמרי. - וזהו הרמז של שברים תרועה ביחד, כי לא די שברים גרידא אלא צריך להיות שבר אל שבר יחדיו יודבקו, עד שישבר לחתיכות קטנות דומה לתרועה.

ובדברינו אלו יתבאר דברי השל"ה הקדוש (מס' ר"ה, נר מצוה, י"ח"כ) שכתב, שקודם שמיעת השופר היה מן הראוי גם כן שיתודה, אמנם אמרו בוזהר פר' תצוה (דף קפ) שלא להזכיר בראש השנה שום חטא ועון ופשע. מאידך בוזהר פר' פנחס (דף רל) משמע להיפך, דעל זה כתיב (תהלים ל"ב ה), חטאתי אודיעך וגו', ואחר כך ואתה נשאת עון חטאתי, ותרצ' דמצא בכתבי הקודש דתלמיד האר"י ז"ל (פ"ח שכ"ו פ"ה) וזה לשונו, מורי ז"ל היה נוהג להתוודות בלחש בין שפתיו שלא ישמעו דבריו, ואמר כי מקום הוזהר האוסר אינו אוסר אלא בקול רם, והמקום המתיר הוא בלחש בין שפתיו שלא ישמעו דבריו, עיי"ש.

ועדיין צריך תבלין למה באמת לא יתוודו בקול, מה נשתנה שעה זו משאר זמנים, ואם באמת אין להתוודות האם בלחש אינו יודי. אמנם לדברינו יובן שפיר, כי כאן לא מועיל ויודי בלבד, אלא צריך גם לב נשבר דמי וכתית, שביירה כזו היא בתוך מעמקי לבבו פנימה, ואין לו שייכות עם אחרים ואין א' יודע מה בלב חבירו, על כן אין להתוודות בקול כי הוודי היא לעצמו היינו הלב נשבר.

וה"ה שבזכות לבבות הנשברות של בני ישראל שניגשים עמהם לקיים מצות תקיעת שופר, נזכה שיתחפך לנו מידת הדין למידת הרחמים, ונזכה לשוב בלבב שלם תשובה שלימה בלב נשבר ונדכה ברחמים גדולים אמן.

[דרשת התעוררות לפני תקיעת שופר תשס"ט - תשע"ב]

אגרות הלוי

SHMUEL HALEVI WOSNER

RABBI OF

ZICHRON-MEIR, BNEI-BRAK

שמואל הלוי ואזנר

רב אב"ד ור"מ

זכרון-מאיר, בני-ברק

ב"ה. יום ער"ה תשנ"ה – שלהי חודש הרחמים תשנ"ד לפ"ק

**כבוד אחי ורעי, תלמידים אהובים צמודים בקרב לבי,
מופלגי תורה ויראה ומעש, איש איש כפי מהללו לאי"ט**

אחדשה"ט באהבה רבה.

הנה שוב הגיע עת דודים, תקופת השנה, שנה נכנסת ושנה יוצאת. עומדים אנו שעות ספורות לפני ראש השנה הקדוש הבעל"ט, העת לבער כל שמץ רע ופגם.

חשבנו שנהיה בבחינת מתעשרת בסופה¹, אבל אנו עומדים דלי וריקי מעש, וכדלים וכרשים דפקנו דלתיך. ואלו היינו עכ"פ בבחינת [תהלים קב, א] תפלה לפני כי יעטוף ולפני ה' ישפוך שיחו - היינו שבורי לב ומכירים בעניותינו, היה זה עכ"פ סבה שיתקבלו תפילתינו ברחמים, כדכתיב [שם פו, א] 'תפלה לדוד הטה ה' אזנך ענני כי עני ואביון אני', וכדאיתא בזוה"ק [במדבר קצה ע"א] דשויה נפשי' מסכנא.

אבל בעו"ה גם לזה לא הגענו, כי לצערינו, מצד אחד דלות מעשים ועשירי פגם ח"ו, ומצד שני אטימת הלב, וחסר לנו בחינת - יבא כל 'בשר' והשתחוה², ו'בשר' נאמר בו 'ונרפא' כאז"ל³.

ע"כ אין לנו אלא לבקש רחמים מבעל הרחמים ב"ה, שירחם על נשמתנו האומללה, שנזכה לפתיחת הלב בתורה ויראה ומעשים טובים, ונזכה לחנוך בנינו ובני בנינו לתורת אלקים חיים, למען לא נבוש בעוה"ז ולא נכלם לעוה"ב. זכרנו לחיים של תורה ויראה – מלך חפץ בחיים אלה, וכתבינו בספר החיים לחיות לתורה ויראת שמים.

והקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו יתן לכולכם חיים טובים ארוכים ומתוקים, שפע ברכה והצלחה בכל אשר תפנו לטובה, **ואל תשכחו גם להתפלל עלי שאזכה עוד רבות בשנים להיות עבד נאמן לעם הזה**, כאות נפשכם הטהורה ונפש אוהבכם.

מעתיר בעדכם תמיד, ומצפה לישועת ה'

¹ ראש השנה טז ע"ב: כל שנה שרשה בתחלתה מתעשרת בסופה.

² לשון הכתוב - ישעיה סו, כג: 'יבוא כל בשר להשתחוות לפני אמו ה'.

³ סוטה ה ע"א: אמר חזקיהו אין תפלתו של אדם נשמעת אלא אם כן משים לבו כבשר, שנא' ... יבא כל בשר להשתחוות וכו', א"ר יצרא. בשר כתיב ביה (ויקרא יג, יח) ונרפא, אדם לא כתיב ביה (שם יג, ב) ונרפא. [לפי דרכך אתה למד, שמי שהוא רך ועניו כבשר, קרוב להתרפאות מיסורין הבאין עליו, אבל מי שהוא קשה כאדמה אין רפואה למכותיו, רש"י].

לשון חכמים

שערי דמעות לא ננעלו

צריך להתפלל בקול בכי, בראש השנה ויוה"כ, ומסוגל מאוד להתקבל כמבואר בבה"ט (סי' תקפ"ד) עפ"י ש"ס בבא מציעא (נ"ט ע"א) כי אעפ"י שמיום שחרב ביהמ"ק ננעלו שערי תפלה מ"מ שערי דמעות לא ננעלו.

מימות עולם נהגו כלל ישראל להתפלל בימים הנוראים בהרבה כוונות ובהרבה דמעות ובהשתפכות הנפש, ולזה צריכים להתכונן כראוי בנפשו.

..ולאחוז בדרכי אבותינו ורבותינו הגאונים והצדיקים, ולשפוך דמעות כמים על זרעינו שיהיו מהוגנים וימשיכו בדרך המסורה לנו מאבותינו.

...אנחנו רוצים ומחכים שיסובו הבנים על שולחן אביהם שאינו רוצה רק הטוב והנכון בשביל בניו לחיי עוה"ז ולחיי עוה"ב, והמתפלל בכל יום בדמעות על בניו שיהיו יראי ה' ות"ח ובעלי מדות טובות ויזכו לבנות בתים כשרים. (מכתב)

עצם עבודת התפילה בדמעות שליש כעומד לפני המלך שייך גם בדור הזה. ומי שזוכה להתפלל כל תפילותיו בדמעות שליש אשרי לו ואשרי חלקו.

הכוונה להתפלל בלב נשבר ונדכה אלקים לא תבזה – לב נשבר ונדכה אבל ח"ו לא בעצבון, בדמעות – ובשמחה". (מכתב)

"כי עיקר התקשרות אל הצדיקים ללכת בדרכיהם הטובים וללמוד תורתם" [שו"ת חלק יא, סימן ערב].

ומי ששופך דמעות ב'זהאר עיננו בתורתך', ומתחנן כבן צעיר ב'זהערב נא ה' אלוקינו את דברי תורתך בפינו ובפיות עמך בית ישראל', ומשתפך לבו ב'אתה חונן לאדם דעת', גם מן השמים יענו אותו. (מכתב)

אין לך שעה מאושרת יותר משעת תפילה בדמעות כששוכחים כל העולם, והאדם מוריד דמעות לא רק כדי לפתוח שערי תפילה כאמרם פ"ד דב"מ דכל השערים ננעלו חוץ משערי דמעות, אלא שאין לך דבר שמביא שמחת הנפש לגלגל משא המרדות והבלים, ומקרב לאב הרחמן, כמתפלל בדמיע מתוך כוונת הלב ואשרי לאדם שיש לו שעות מאושרות כאלה. (מכתב)

הענין של תפלה בדמעות, כי מי שבוכה בתפלתו סימן שריתק כל חלקי התקשרות האהבה והכוונה, וממילא נענה, שנא' (תהלים י') תכין לבם תקשיב אזנך.

ידוע מה שהעידו בשם מרן החת"ם שאמר על עצמו שזכה להתפלל כל תפילותיו בכוונה, ובדמעות, וידוע כזה גם מדודי זקני הגאון הקדוש מהר"י גרינואלד זי"ע אב"ד סאטמר, שמעיינות הדמעות שלו היו פתוחים לעולם וכל תפילותיו בלחץ קודש, וכן זכיתי לראות גאונים אמיתיים בהרבצת תורה וגם בעסקי ציבור והנהגה, ובכ"ז ממש כל תפילותיהם בדבקות ובהשתפכות הנפש, והקב"ה יתן גם חלקינו עמהם, ויתרבו בנו שעות תפילה כאלה. (מכתב)

בנינים על פירוש מ"ז בתהלים

טעם אמירת מזמור זה לפני תקיעת שופר

למנוחה לבני קרח מזמור. המנהג לומר מזמור זה קודם סדר תקיעת שופר. ונראה הענין משום שבמזמור זה מזכירין את בני קרח, וכידוע שבני קרח בשעה שאביהם קרח ועדתו אבדו, באותו רגע עשו חשבונם של עולם התוודו ושבו בתשובה, וע"ז ניצלו מגזר דינם מרדת שאול בפתחה של גיהנם (עי' סנהדרין קי; רש"י במדבר כו, יא), על כן תיקנו לומר זה המזמור לפני התקיעות, להורות לעם ישראל את כח התשובה. [משמ"ב]

*

רמז למאה קולות דשופר

כל העמים תקעו כף הריעו לאלוקים בקול רנה. 'תקיעה' רמז לחסד, ו'שברים ותרועה' רמזים לדין (עי' זוה"ק ח"ג צט:). ובר"ה אנו תוקעים מאה קולות שביניהם גם שברים ותרועה הרמזים לדין, לזה קאמר תקעו כף - כף בגימטריא ק', כלומר שכל המאה קולות יהפכו לתקיעות, דהיינו לחסד ולרחמים, ואז הריעו לאלוקים בקול רנה. [משל"ו]

*

גאון יעקב - בכלל ישראל שיצא הימנו

יבחר לנו את נחלתנו את גאון יעקב אשר אהב סלה. מדתו של יעקב היא ענוה, ולקמן החשיב עצמו, כדכתיב (עמוס ז, ב) מי יקום יעקב כי קטן הוא, אם כן צ"ב אמאי נתכנה בשם גאון יעקב. וי"ל דקאי על שהיה מסובב ומעוטר במטתו השלימה של י"ב שבטי י"ה, אשר הביאו את השבעים נפש, ומהם יצא כל בנין כלל ישראל, ועל זה שפיר לומר גאון יעקב. וזהו שנאמר יבחר לנו את נחלתנו את גאון יעקב אשר אהב סלה - בעבור הגאון דקדושה של יעקב אבינו, דהיינו זרע כשר כל בנין כלל ישראל שיצא ממנו, בעבור זאת בחר ה' בזרעו לנחלה עדי עד. [משל"ט, משק"ד]

*

בחירת ישראל לנחלה עבור הליכתם בגאון בדרך קדושת יעקב

יבחר לנו את נחלתנו את גאון יעקב אשר אהב סלה. יבחר לנו את נחלתנו - השי"ת בחר בבני ישראל ולקחם לנחלה ולסגולה, משום את גאון יעקב אשר אהב סלה - שהוא ית' אוהב הגאווה דקדושה של בני יעקב. ומה היא גאוותם של בני יעקב, שהם מחנכים את צאצאיהם לקדושה ולצניעות בדרך שהשריש בהם יעקב אביהם, הוא יעקב שנתעמר בנזר הקדושה, כנאמר (בראשית מט, ג וברש"י) כוחי וראשית אוני, שהוא מעלה עצומה נשגבה מהשגת אנוש, ובמדרש שהשי"ר דרשו עליו הפסוק (ד, ז) כולך יפה רעיתי - שהיתה מיטתו שלמה לפניו ולא נמצא בה פסולת. הוא יעקב שעל דבר זה התפלל כל ימיו - שיהיו זרעו הולכים בדרך הישר, דרך הקדושה. וכמו שנאמר בכתוב (בראשית כה, ככא) וידר יעקב נדר לאמר אם יהיה אלוקים עמדי וגו' והיה ה' לי לאלוקים - שיחול שמו עלי מתחילה ועד סוף ושלל ימצא פסול בזרעי (רש"י), ועל דבר זה מסר נפשו כל ימי חייו לגדל ולחנך בני ביתו בקדושה ובטהרה בדרך ישראל סבא. ובעבור גאווה דקדושה זו בה מהלכים ומתחנכים זרע יעקב בחר בס' ה' לנחלה. [משנ"ס]

*

שברון לב מבטל מידת הדין

עלה אלקים בתרועה ה' בקול שופר. אלקים - רומז למדת הדין, תרועה - היא קול יבבה, שברון לב. ואומר הכתוב עלה אלקים - כאשר רוצה לבטל ולמלך את מדת הדין, אין זה אלא ע"י תרועה - ע"י שברון לב בתשובה חרטה ווידוי על מעשיו הרעים, כי לב נשבר ונדכה אלקים לא תבזה (לחלץ נא, יט). [משנ"ס]

*

ע"י 'סור מרע' יבוא ממילא ל'עשה טוב'

וזמרו אלקים וזמרו. יש לדקדק בשינוי הלשונות שבקרא, מתחילה כתיב זמרו בשו"א, וסיים באומרו זמרו בציר"י. וי"ל דהנה שני משמעויות יש לשורש זמר, א. זמר לשון שירה וזמרה, ב. זמירה מלשון קצירה, כדכתיב (ויקרא כה, ד) וכרמך לא תזמור. ולפי"ז י"ל דבא הכתוב ללמדנו את הדרך הנכון לעבודת השי"ת, לבער תחילה הקוצים המפריעים אותו

מלעבוד את השי"ת - כלומר המדות הזרות, ולתקן מעשיו הרעים ודרכיו המקולקלים, ואח"כ יבוא מעצמו להתעורר לעבודת השי"ת. וכדכתיב (לעיל לד, טו) סור מרע ועשה טוב, קודם 'סור מרע' ואח"כ ממילא יהיה 'עשה טוב'. והיינו, **זְמַרוּ אֱלֹקִים** - תקצרו ל'אלקים' שמרמז למדת הדין, כלומר תקצרו ותסירו מכם הדברים הגורמים למדת הדין, ואח"כ **זְמַרוּ** - תוכלו לעבוד את השי"ת בשירה וזמרה. וזה מדויק היטב שינוי הלשון, שקודם נאמר 'זְמַרו' בשו"א, ואח"כ נאמר 'זְמַרו' בציר"י, כי הראשון מל' קצירה, והשני מל' שירה וזמרה. [משד"מ]

*

לא הותרה שירה כי אם לכבוד אלקים חיים ומלך עולם

זמרו אלקים זמרו זמרו למלכנו זמרו. במג"א (סי' תק"ס סק"י) הביא דברי המהרי"ל, דשלא כדין הוא שמשוררין במשתה אודך כי עניתני וכחאי גוונא לשמחת מריעות, כי אז התורה חוגרת שק ואומרת עשאוני בניך כמין זמר (עי' סנהדרין קא). ויש שפקפקו על מנהג העולם לעשות ולשיר שירים מפסוקים ותפילות שזה לכאז' כנגד הגמרא (ועי' שו"ת אג"מ יו"ד ח"ב סי' קמב). איברא דעתי העניח, כמש"כ בס' אורחות חיים (ספינקא, סי' תק"ס אות ו') ללמד זכות על ישראל, דאותה שאמרו - התורה חוגרת שק ואומרת עשאוני בניך כמין זמר, היינו כשעושים דרך שחוק והיתול, אבל כשאומרים דרך שבח והודאה להשי"ת, ובפרט אם אומרים גם עם הטעמים של המקרא, גם המהרי"ל יודה לזה, עכ"ד. ועוד הביא שם בשם ספה"ק אמרי נועם (מועדים ח"ב, בתשו' שבסוף הספר) שג"כ כתב ליישב מנהג ישראל באם זה לצורך שירי מצוה והודאה ממש. ויש בזה עכ"פ לימוד זכות להעושים לשם שמים, והנושא חמור מאד. ונראה לרמז בכתוב, **זְמַרוּ אֱלֹקִים זְמַרוּ לְמִלְכֵּנוּ זְמַרוּ**, דנכתב בלשון כפול, להורות לדורות כי לא הותרה שירה וזמרה רק לכבוד ה' אלקים חיים ומלך עולם. [משכ"ג - מחנך]

קראוהו בהיותו קרוב

1542

[illegible]

שוב אנו עומדים בעצומם של ימים הקדושים ונוראים – ימים שאזל שהקב"ה מצוי וקרוב אתנו, כדרשתם ז"ל דרשו ה' בהמצאו – קראוהו בהיותו קרוב – אימתי הוא מצוי בעשרת ימים שבין ר"ה ליוה"כ, שגזרה חכמתו ית' להיות מצוי אתנו – כביכול ממציא עצמו לנו לדרשו, בתחלה רק מצוי לנו ולא נתקרב כ"כ, וכאשר אנו דורשים ומבקשים אותו ע"י מעשינו הטובים תפילתנו, ותיקוני דרכינו הלא טובים – עי"ז נתקרב אלינו יותר ויותר זה סוף עשיית יוה"כ הקדוש והנורא הבעל"ט, ובהיותו כבר קרוב מי כה' אלקינו בכל קראנו אליו, ואב שנתקרב אל בנ"י, הבנים מבקשים אותו נא אל תעזבנו לעולם, ויקיים בנו ונתתי משכני בתוכם.

מחשבת הלוי

חידו"ת ממרן רבינו זיע"א

ראש השנה

בגמרא (ר"ה טז.) אמר הקב"ה אמרו לפני בראש השנה מלכיות זכרונות ושופרות, מלכיות כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות כדי שיעלה זכרוניכם לפני לטובה, ובמה בשופר.

הנה מהות המלכת מלכות הקב"ה עלינו, שונה מהמלכת מלכות מלך בשר ודם על האדם בכך שקבלת המלכות היא במחשבת הלב וידעית המח, ואילו קבלת מלכות בשר ודם היא בחיצוניות גרידא. כי המלך בשר ודם אינו יודע מחשבות נתיניו בני המדינה, ואם יכריזו בני המדינה שהם נאמנים אליו ויכבדוהו בכבוד רב אף יעניקו לו מתנות וירימו את דגלו על נס, יהיה מוכרח להאמין להם ולשמוח בהכרזת הנאמנות, הגם שאינו יודע את מחשבותיהם ויש לו מקום לחשוש שמא בלבם שונאים אותו ושומחים במפלתו ונהנים מחורבן מלכותו.

אולם לא כן אצל הקב"ה מלך מלכי המלכים היודע מחשבות בני אדם ובוחר כליות ולב, כאשר איש יהודי מקבל מלכות שמים עליו מן השפה ולחוץ בלבד ולא באמת ובתמים, נאמר עליו מפי נעים זמירות ישראל בספר התהילים (עח לו-לח) 'זיפתוהו בפייהם ובלשונו יכזבו לו ולבו לא נכון עמו ולא נאמנו בבריתו והוא רחום יכפר עוון' וגו', ומפי ישעיה הנביא נאמר (כט, יג) 'כפיו ובשפתיו כבדוני ולבו רחוק ממני'. אלא מה היא עבודת האדם וחי בהם, כשמקבל עליו עול מלכות שמים כציווי הבורא 'שתמליכוני עליכם', יתבונן ויתעמק במחשבת לבו במטבע לשון תפילות הימים הנוראים 'וידע כל פעול כי אתה פעלתו ויבין כל יצור כי אתה יצרתו ויאמר כל אשר נשמה באפו ה' אלוקי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה' - כלומר, יתקע בנפשו ובלבו פנימה לידע שכל הנפעל בעולם מאתו ית' מופעל ולהבין שכל היצורים הוא ית' יצר ועל כל העולם כולו מלכותו מושלת.

ומשמעות הציווי 'שתמליכוני עליכם' והתפלה שאנו מתפללים 'ידע כל פעול וכו' ומלכותו בכל משלה', היינו האמונה שצריך להאמין דלית אתר פנוי מיניה ומלכות הבורא ית' שולטת על כל העולם, וכשם שבמלכות בשר ודם מתבטאת המלכות בכך שהמלך מושל על חבלי ארצו, ואם יחליטו בני עיר אחת להשיל מעליהם עול מלכותו הריהם נקראים מורדים במלכות, כן לעומת זה מתבטאת מלכות שמים בכך שבני אדם מכירים ויודעים את האמת הטהורה אשר 'מלכותו בכל משלה' ואין מקום פנוי ממלכות שמים, כי הרי לפניו ית' אין נסתר ולא נעלם מנגד עיניו מחשבות אדם ותחבולותיו ויצרי מעללי איש. וזוהי חובת כל איש יהודי בזה היום להמליך עליו את ה' במחשבה דיבור ומעשה ולידע ולהאמין שכל המפעל ממנו ית' נפעל וכל המעשה מאתו ית' נעשה ועל כל מאורעות העולם עיניו ית' פקוחות ומשגיחות לנהלם ולהנחותם.

וסמיכות הציווי לומר מלכיות כדי 'שתמליכוני עליכם' לאמירת זכרונות כדי 'שיעלה זכרוניכם לפני לטובה' ביאורו, כי הנה הזיכרון העולה לפני הקב"ה עלול להיות סיבה לדאגה פחד וחרדה

שמא יעלו לפניו ית' זכרון עוונותינו ומעללינו הבלתי טובים חלילה וחס, ועל כן אמר הקב"ה, הקדימו לומר לפני מלכויות ולקבל עול מלכותי עליכם - להאמין ולידע כי מלכותו ית' בכל משלה, וכאשר איש ישראל מקיים את הציווי 'שתמליכוני עליכם' כראוי וכהוגן ומשעבד את המחשבה דיבור ומעשה שלו להשי"ת, אזי יעלה זכרונו לטובה ולברכה.

ויתבאר בזה מה שאומרים בתפלת הימים הנוראים ה' מֶלֶךְ ה' מֶלֶךְ ה' יְמִלֹךְ לעולם ועד, שהסדר האמור בו הוא ה' מֶלֶךְ - בהווה, ה' מֶלֶךְ - בעבר, ה' יְמִלֹךְ - בעתיד, ולכאורה תימה שהיו צריכים להזכיר את העבר לפני ההווה ולומר ה' מֶלֶךְ ואחר כך ה' מֶלֶךְ. אלא כי ב' האחרונים ה' מֶלֶךְ ה' יְמִלֹךְ המה דברי הליל ושבח לפני ה' שהוא מולך על כל העולם מיום היווסדו והוא ימלוך על כל העולם עד סופו, אבל לא זהו יסוד ועיקר עבודת הימים האלו שהיא עבודת 'קבלת עול מלכותו' שהוא מלך בהווה, מֶלֶךְ על כללות העולם מֶלֶךְ על האדם הפרטי מֶלֶךְ על איבריו מֶלֶךְ על כל כוחות הגוף והנפש, ולכן הקדימו הכרזה זאת תחילה, להורות שזוהי עיקר עבודת היום להמליך את ה' ולהשתעבד אליו בהכנעה וביטול גמור ולקבל עלינו לעשות רצונו ולעבדו בלבב שלם.

ויסוד רעיון הדברים מצאתי במכילתא (פרשת בשלח פ"י) רבי יוסי הגלילי אומר, אלו אמרו ישראל על הים ה' מֶלֶךְ לעולם ועד' לא היתה אומה ולשון שולטת בהן לעולם, אלא אמרו ה' ימלוך לעולם ועד - לעתיד לבא, ע"כ. והיינו, כי האומר ה' ימלוך הוא רק כמספר שבחיה דמריה עלמא, אבל עיקר העבודה היא 'קבלת' עול מלכותו עכשיו, ועל כך צריך להכריז ה' מֶלֶךְ - היום ובכל יום ואנו מקבלים עלינו מלכותו מעתה ועד עולם, ואילו היו בני ישראל משכילים לקבל עליהם זו האמונה בשעת קריעת ים סוף היו זוכים לפרוק מעליהם עול כל אומה ולשון עד עולם.

ומה שאמרו שממליכים את ה' עלינו בקול השופר 'ובמה בשופר', הביאור הוא על פי מה שכתב השל"ה הק' (מסכת ר"ה פרק תורה אור אות נה) לבאר רמז השופר, שהתקיעה הראשונה רומזת על האדם שהקב"ה עשהו ישר, והשברים עם התרועה רומזים שהאדם עיקם וקלקל את עצמו ועל כך הוא צריך האדם להיות גנוחי גנח ויילל בבכיה רבה פלגי מים ירדו עיניו על לא שמרו תורת ה' ומצוותיו, והתקיעה האחרונה היא להורות על קבלת התשובה ששב לישירותו כבראשונה ומעתה מקבל עליו עול מלכות שמים שלימה לבלתי סור מדרך התורה והמצוה ימין ושמאל. והיינו שהשופר הוא המודיע על היות האדם ישר ומקבל עול מלכות שמים עליו בשלמות הראויה.

ואולי אפשר לומר בדרך רמז, כי הנה מובא בספרי הקדמונים (דרשות ר"י אבן שועיב דרשה לראש השנה ד"ה והנה מדתו) מלכויות זה אברהם שהמליך להקב"ה על כל העולם, וזכרונות זה יצחק 'איל נאחז' ומתרגמינן איל דכרא, שופרות זה יעקב חלול שהוסר ממנו הקושי נשאר רחמים גמורים. ועוד איתא בספרים הקדושים, שבהיות מידתו של יצחק מידת הדין, לכן אין העולם מתקיים על המידה שלו אלא בצירוף אברהם ויעקב שהם מידת חסד ותפארת. והגם שאין לנו עסק בנסתרות, אמנם על פי פשוט אפשר, שמידתו של יצחק נרמזה ב'זכרונות', וכמו שאמרנו הרי ישנה סכנה בזכרונות לבדם שאפשר לזכור על ידם מעשי איש ופקודתו ויצרי מעללי הבלתי טובים ועלולה מידת הדין לקטרג ח"ו, לכן משתפים עמה מידת המלכות הרמוזה באברהם, כי ע"י קבלת עול מלכות שמים

יהיו הזכרונות משמשים רק לזכור המעשים הטובים, ובמה בשופרות היא המידה הרמוזה ביעקב, כי ע"י הגנוחי גנח והילולי ילל בבכיה מעלה זכרוננו לטובה לחסד ולרחמים לפני מלך המשפט.

וזהו שראיתי מפרשים את לשון הפייטן בפיוט 'וכל מאמינים' שבאות ז' אומר 'הזוכר למזכיריו טובות זכרונות', שמזכיריו אלו המקבלים עליהם עול מלכותו ית' כהוגן, ועל כך אמר שהזוכרים לקבל עול מלכות שמים מתוקנים בזכרונות טובות שעולה זכרונם לטובה לפני ה'.

כך יתבאר לשון הפסוק (במדבר כג, כא) 'לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל ה' אלוקיו עמו ותרועת מלך בו', שהוא מרמז על עבודת התשובה הבאה עם תרועת השופר, ואומר שכאשר איש יהודי מקיים 'ותרועת מלך בו' פירוש הוא גנוחי גנח על עוונותיו שגרמו מרד במלכות שמים ומקבל עליו עול מלכות שמים בעת תקיעת שופר, הריהו זוכה שהקב"ה לא יביט און בו ולא יראה עמל במעשיו אלא יעלה זכרוננו לטובה לחסד ולרחמים עם כל בית ישראל אמן ואמן.

כי אתה שומע קול שופר ומאזין תרועה ואין דומה לך בא"י שומע קול תרועת עמו ישראל ברחמים.

ויש לתמוה, דהנה הלשון 'קול שופר' כולל בתוכו את כל קולות השופר תשר"ת שכולם הם קולו של השופר, ואם כן הרי באומרו 'שומע קול שופר' כבר כלל בתוכו גם את התרועה, ומה זאת שכופל ואומר 'ומאזין תרועה'.

והנראה לומר בזה, כי הנה המגן אברהם (סימן תקפד סק"ב) הביא מהשל"ה הק' (מסכת ראש השנה פרק נר מצוה) שנכון להתודות בשעת התקיעות בלחש בין סדר לסדר, ומקורו מכתבי מהרח"ו ז"ל בספר פרי עץ חיים (שער השופר פ"ה) שכן היה האר"י ז"ל נוהג להתודות בין שפתיו שלא ישמעו דבריו, ואמר, כי הזוהר שאוסר אינו אוסר אלא בקול רם, אבל בלחש מותר וכו' בעת תקיעת שופר וכו' כי אז השטן מתערבב, ודברי הוידוי של אדם עולין למעלה ע"י קול השופר, ובאמצעותם לא יש קטרוג עליו, ע"כ.

והשטא יבאר לשון הברכה, כי כוונת אנשי כנסת הגדולה בתקנם לומר 'ומאזין תרועה' איננה על קול התרועה היוצאת מן השופר, שהרי את אותה השמיעה כבר הזכרנו, אלא המכוון הוא שהקב"ה 'מאזין תרועה' - מלשון 'כותל רעועה', והמכוון לקול התשובה היוצא מלב נשבר ונדכא שאיש ישראל משבר לבו להשית בעת השמעת קול שופר ומהרהר בתשובה אמיתית ושלימה ומתחרט חרטה גמורה מעומק לבו פנימה על עוונותיו ושיגיונותיו כי רבו ועל מיעוט עבודתו את בוראו במשך כל ימות השנה החולפת, וקול תרועת תשובה זו עולה לרצון לפני מלך ממלט מרעה ליודעי תרועה ומבטלת כל קטרוג ומססין מעל ראשי עם קודש.

אשרי העם יודעי תרועה ה' באור פניך יהלכון.

איתא בספה"ק 'תולדות יעקב יוסף' (פרשת אמור ופרשת קדושים) בשם הבעש"ט הק' נ"ע, משל למדינה שהיה להם גיבור אחד, ובטחו עליו כל בני המדינה ולא למדו נימוסי המלחמה, כי סמכו את עצמם על גיבור המלחמה שהיה ביניהם. ואחר כך בעת המלחמה שרצה הגבור להכין כלי זיינו,

נתחכם לו השונא וגנב ממנו כלי זיינו אחד לאחד עד שלא נשאר לו במה להלחם, וגם אנשי המדינה סמכו עליו נלכדו עמו וכו', ודפח"ח. ומפרש בזה הפסוק (תהלים פט, טז) 'אשרי העם יודעי תרועה' רצונו לומר כשהעם אינם סומכין על הגיבור רק הם עצמם יודעי תרועת המלחמה, ואז באור פניך יהלכון לקראת המלך, כי אינן סומכין על הגדולים רק הם עצמם יודעים לרצות את בוראם בתרועה, ע"כ תורף לשון קדשו.

ואנן צריכים להתבונן בהכא, אם כך אמר הארז בלבנון בדורו דור דעה של שרפי מעלה, מה נענה אבתריה אנן אזובי קיר.

אלא שלכאורה צריך להבין מה היא הידיעה שמורה הפסוק לידע, אם בעומק כוונת התרועות, את זאת הלוא גם מבין הגדולים שב עם מעטים היודעים.

והנראה כי הידיעה הנצרכת היא, שיתן כל איש יהודי אל לבו לשמוע את קול תקיעת השופר בבחינה של 'היתקע שופר בעיר והעם יחרדו', ומתוך הבנת החרדה יעורר בלבו רצון ותשוקה להתקרב אל ה' ולקבל עול מלכותו ית' מחדש, ועל ידי זה ישוב בתשובה שלימה ואמיתית ויתקן את העוול שעד הנה לא זכה לקבל עליו עול מלכות שמים כראוי.

ומאזין תרועה ואין דומה לך בא"י שומע קול תרועת עמו ישראל ברחמים.

להבין דיוק נוסח הברכה שנקטו לשון תרועה דייקא, אפשר לומר, כי הנה התרועה רומזת ללב נשבר, כמו דאיתא בגמרא (ר"ה לג): שפירוש תרועה הוא גינוחי גניח ילולי ליל. ועל סגולת הלב נשבר שתפילתו מקובלת לפני כסא הכבוד נאמר (תהלים נא, טז) 'זבחי אלוקים רוח נשברה לב נשבר ונדכה אלוקים לא תבזה', ועוד כתיב (ישעיה נז, טז) 'כי כה אמר רם ונשא וגו' מרום וקדוש אשכון ואת דכא ושפל רוח להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים', והרבה מצינו מקראות קודש בתורה ובנביאים ובכתובים שסגולת הלב הנשבר והנדכא מופלג מאד וקרוב לפני השי"ת ביותר.

ולכן קבעו אנשי כנסת הגדולה את נוסח הברכה ומאזין תרועה וכו' שומע קול תרועת עמו ישראל, לבקש רחמים על עמו ישראל הנאנחים ונאנקים, אשר לבם נשבר בקרבם והם גונחים ומייללים מרוב התלאות וצרות הזמן, ולהודיע גדולתו וגבורתו שהוא ית' מאזין לשוועתם ושומע קולם להושיעם ולהצילם לרווחה.

ובזה אפשר להבין גם, הטעם שבברכה זו קבעו הנוסח ואין דומה לך, מה שלא מצינו כדוגמת זאת בשאר ברכות, ואף בתפילת החול שאומרים כי אתה שומע תפילת כל פה עמך ישראל ברחמים, לא הוסיפו הוספה זו.

אלא כי התכוונו להראות בזה ענוותנותו וגדולתו ית', שאצל נימוסי מלכי בשר ודם כל מי שהוא יותר עשיר ויותר גאה, הוא מקורב יותר אל המלך ומוצא בעיניו חן וחסד יותר, אבל אצל מלך מלכי המלכים הקב"ה אינו כן, אלא כי מי שהוא יותר דל בעיניו וכל מי שלבו נשבר בקרבו יותר, הוא זוכה להתקרבות אליו ית' והוא זוכה להיות מרואי פני המלך ית"ש. ולכן הוסיפו שבה זה בברכה זו דוקא, כי במקום הזכרת גדולתו ית' שהוא מאזין ושומע קול לב הנשבר והנדכא, שם אתה מוצא ענוותנותו שאין דומה לו מלכנו השומע שוועת נדכאים ומקבל תפילתם יותר מתפילת המתנשאים.

ידות הלוי

חידו"ת ממרן רבינו שליט"א

משמים השמעת דין ארץ יראה ושקטה

הקב"ה יושב על כסא דין תחילה בכדי להשתיק את מדת הדין

במדרש עה"פ בחודש השביעי באחד לחודש יום תרועה יהיה לכם, רבי יהודה ב"ר נחמן פתח עלה א' בתרועה ה' בקול שופר, בשעה שהקב"ה יושב ועולה על כסא דין, בדין הוא עולה, מאי טעם עלה אלקים בתרועה, ובשעה שישראל נוטלין את שופריהן ותוקעין לפני הקב"ה, עומד מכסא דין ויושב בכסא רחמים, דכתיב ה' בקול שופר, ומתמלא עליהן רחמים, ומרחם עליהם, והופך עליהם מדת הדין לרחמים עכ"ל המדרש.

וידוע השאלה, מדוע יושב הקב"ה תחילה על כסא דין, והרי הקב"ה יודע שישראל עומדים לתקוע בשופר ויקום מכסא הדין וישב על כסא הרחמים.

ולענ"ד לומר בישוב הדברים בדרך אפשר, דוד המלך אומר בספר תהילים, משמים השמעת דין ארץ יראה ושקטה, פירש הרה"ק ר"מ מפרימישלאן שהקב"ה משמיע ממרומים הנה יום הדין, ואם הארץ יראה, היא מקבלת אימה ופחד מאימת הדין, אזי שקטה מדת הדין, והמקטרג רואה את דמעוניהם ותחנוניהם של בני ישראל, ונסתם פיו.

וידוע שהבעש"ט הק' זי"ע פירש המשנה באבות 'דע מה למעלה ממך', שהכוונה שאם ברצונך לידע מה קורה עכשיו למעלה, התבונן ברגשותיך, על כן יתכן שלכך הקב"ה יושב תחילה על כסא דין, כדי שכלל ישראל ירגישו את אימת הדין, עי"ז 'משמים השמיע דין', וזה יגרום ש'הארץ יראה', ומדת הדין 'שקטה'.

הנה יום הדין קרב ובא, היום אשר בריות בו יפקדון, מי לא נפקד באותו היום, כמה כמה לא האמינו בשנה שעברה לעת כזאת שבראש השנה תשפ"ב לא יהיו בין החיים, או שלא יבואו להתפלל בבית הכנסת מרוב יסוריהם ה' ירחם.

הגה"ק בעל ברך משה זי"ע פירש מאמר חז"ל בפ"ק דברכות א"ר יוסי פעם אחת היתי מהלך בדרך ונכנסתי לחורבה אחת מחרבות ירושלים להתפלל, בא אליהו הנביא זכ"ל ושמר לי על הפתח וכו' ואמר לי בני, מה קול שמעת בחורבה זו, ואמרתי לו שמעתי בת קול מנהמת כיונה, ואומרתי אוי לבנים שבעונוניהם החרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי והגליתי את בני ע"כ, ופירש בדרך רמז מאמרו של רבי יוסי על בתי ישראל, כאשר שמענו הרבה ממו"ז זצ"ל שהיה רגיל לומר שבתי בני ישראל הם כבית מקדש מעט, והשכינה שורה, ועד"ז יתפרשו דברי רבי יוסי שאמר פעם אחת נכנס לתוך אידישע שטוב, וראיתי שהוא נחרב, כי נסתלקו האב או האם, או אחד מהם שוכב על ערש דוי, או אחד מצאצאיהם שוכב על ערש דוי, וכל הבית חרב ונחרב,

נחשכו כל מאוריה, ואמר ר"י לאליהו שהוא שומע בת קול מנהמת כיונה, הלוא היא השכינה הק' מנהמת בוכה ומבכה מאין הפוגות, אוי ווי, איך האב צונעמען א אידיש הויז, והגליתי את בני, אוי ווי, די קינדער זענען נע ונד, זיי האבן נישט קיין היים.

נתאר לעצמינו איזה בכיות נוראות יוצאות מבתי ישראל, ובהצטרף נהמת השכינה הק' מכל אותן בתים, הרי לא תוכל אזינו לקבל את הקול האדיר הנורא, המשבר סלעים ומפוצץ הרים, מריבוי הצער של השכינה הק' על צערן של ישראל, ואיה הלב האביר שיכול לעמוד מול הקולות הנוראים האלה.

אם לא עכשיו אימתי, עתה, עכשיו, כעת כשאנו מכינים עצמנו ליום הדין, והנה יום הדין בפתח, כשעדיין הקול יוצא מהיכל המשפט, משמים השמעת 'דין' - כל אותן בכיות, כל אותן יסורים, הכל הרי אירע ביום הדין תשפ"א שעבר, יום הדין נורא הוא ומי יכילנו. 'ארץ יראה' - אנו צריכים להתעטף באימה ופחד, מאימת הדין, הן לא יאמין בקדושו, ותהלה ישים באילי תרשישיו, ואיך יצדקו קרוצי גושיו במשפט, מי יאמר זכיתי לבי טהרתי ממעש, מי יאמר שלום יהיה לי כי בשרירות ליבי אלך ח"ו.

והתוצאה של יראה זו, שכאשר נזכה וניגש להתפלל ולהתחנן ובפרט בגישתנו לתקיעת שופר, באימה ופחד, כדלים וכרשים, ברחמים ותחנונים, הקב"ה יעמוד מכסא דין וישב על כסא רחמים, וידון אותנו ברחמים רבים ויכתבנו ויחתמנו בזה יום הדין לשנת גאולה וישועה בכלל ובפרט.

הרבה מאתנו כואב להם, על סתימת לבבם, כואב להם שאינם יכולים לשפוך דמעות להשי"ת, ואיכפת להם מש"כ בבאר היטב סי' תקפ"ב בשם האריז"ל על מי שאינו מוריד דמעות בר"ה ויוה"כ שזה סימן שנשמתו אינה שלימה ח"ו.

הנה כעת בההכנות לקראת יום הדין לקראת מצות תקיעת שופר, נחזור על דברי חז"ל שבר"ה יצא יוסף מבית האסורים, ובני ישראל נקראים בני יוסף כמובא בכמה פסוקים ומאמרי חז"ל, על כן כל מי שלבו סגור על מסגר ובריה, כל מי שלא נתקיים בו מכל 'משמר' נצור לבך, ולבו נתון בתפיסה, הנה היום הזה יום ראש השנה, ניתן לנו כסגולה לצאת בו מבית האסורים.

הבה ונאמין בכוחו של אידישע נשמה, כוחו של יהודי, הנה זה היום הבעל"ט כוחו רב מאוד, הבה נאמין בכוחה של מצות תקיעת שופר, הבה ונאמין שמדת הרחמנות של השי"ת שהיא בלי גבול ותכלית, עדיין לא נגזרה דין, עדיין מצפים בשמים לתפלתינו ולדמעותינו, לב מי לא נמס כמים, להתחנן לפני המלך הרחמן, הרופא הרחמן, הגואל החזק, יעלה כל אחד על לבו את צרכי הדור, את כאב השכינה, את המשכת הגלות.

ויהי"ר שנזכה להכין לב זך ונקי לצד לב נשבר, והקב"ה יקבל תפלתנו והגיון לבנו ברחמים וברצון ונפקד בדבר ישועה ורחמים.

אלה יעמדו על הברכה שתרמו להוצאת הגליון

'עושים הסד עם נשימותי'

השותפים הקבועים

הרה"ג מרדכי אהרן הלפרט שליט"א
לע"נ אמו
מרת הינדל שיינדל ע"ה ב"ר ירמי אהרן הי"ד
נלב"ע ב' דר"ה תש"פ ת.נ.צ.ב.ה.

הגה"צ רבי אברהם יעקב הלוי איצקוביץ שליט"א
רב דקהילתנו בירושלים ת"ו
לע"נ אביו הרב יחזקאל יוסף ב"ר ישראל הלוי ז"ל
נלב"ע ב' דר"ה ת.נ.צ.ב.ה.

הרה"ח משה הלפרט הי"ו
לע"נ אמו
מרת הינדל שיינדל ע"ה ב"ר ירמי אהרן הי"ד
נלב"ע ב' דר"ה תש"פ ת.נ.צ.ב.ה.

הרה"ח דוד הכהן כ"ץ הי"ו - ב"פ
לע"נ דודו
הרב יחזקאל יוסף ב"ר ישראל הלוי ז"ל
נלב"ע ב' דר"ה ת.נ.צ.ב.ה.

הרה"ח אשר הי"ו הרה"ח מאיר הי"ו בנדיקט
לע"נ אמו מרת זיסל ב"ר דוד ע"ה
נלב"ע ד' תשרי תשע"ח ת.נ.צ.ב.ה.

הרה"ח משה נחמן הלר הי"ו
לע"נ אמו מרת הינדא ב"ר יהודה ע"ה
נלב"ע א' דר"ה תש"פ ת.נ.צ.ב.ה.

ברכת כתיבה וחתימה טובה

למע"כ הרבנים הגה"צ שליט"א,
תומכי מכוננו, קהל אנ"ש,
וכל ידידי ובאי בית הלוי שיחי'
בכל אתר ואתר,

תהא השנה הבעל"ט שנת גאולה
וישועה להוושע בתשועת עולמים,
אכי"ר

בברכה
הנהלת המכון

עם התקדש שנת ה'תשפ"ב הבעל"ט
נישא ונעלה קדם מאיר עיינו
ומורה נתיבותינו

כ"ק מרן אדונו מורינו ורבינו שליט"א ברכת כתיבה וחתימה טובה

מצלאין אנו ברתת ובזיע דחיי מלכא רב רבנן,
לשנה טובה ומברכת ויה"ר שיזכה עוד רבות
בשנים להורותינו את הדרך אשר נלך, ואת
המעשה אשר נעשה, מתוך בריות גופא ונהורא
מעליא עד ביאת משיח צדקנו אכי"ר

המברכים
הנהלת מכון

יו"ל ע"י

מעינות הלוי

מכון ה"ל תורת

מרן רבינו בעל שבט הלוי זצוק"ל
גאב"ד זכרון מאיר וריש מתיבתא דישיבת חכמי לובלין

רח' וילקומיר 10 ת.ד. 1550 בני ברק
טל * 03-5798830 פקס * 03-5798830
דוא"ל: 5798836@gmail.com

